

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשט"ו

(הנחה בלתי מוגה)

ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, והיינו שבינ הענינים שיתחדשו לעתיד לבוא בכיאת המשיח יהי' גם החידוש דונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר. והענין בזה², דהנה הוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד³ שלמעלה מזמן ומקום, ובכדי שיהי' הגילוי דשם הוי' אפילו בהבנה והשגה בלבד, ומכ"ש שיהי' הגילוי באופן של הכרה, ובפרט באופן של ראי', צריך לזה יגיעה רבה ועצומה כו'. וזהו החידוש דלעתיד לבוא, שיהי' הגילוי דהוי' באופן של ראי' בעיני בשר (וראו כל בשר), הן הגילוי דבחי' כבוד הוי', שכבוד הוא אור מקיף, והן הגילוי דבחי' פי הוי' שהוא אור פנימי⁴, והגילוי יהי' באופן דראו כל בשר יחדיו, דהיינו לכולם בשוה, וכמ"ש במק"א כי מלאה הארץ דעה את הוי'⁵, כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, כולם בשוה. והנה ידוע שההכנה לכל הענינים שיהיו לעתיד לבוא היא ע"י העבודה בזמן הזה, ובפרט בזמן הגלות. וההכנה לגילוי שם הוי' היא מ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם, היינו, שתהי' עבודתכם כ"כ עד שבחי' הוי' (שפירושו הי' הוה ויהי' כאחד) תהי' אצלכם בבחי' אלקיכם כאילו הוא אלקים שלכם⁸, ועי"ז יהי' הגילוי דשם הוי' לעתיד לבוא, שזהו מ"ש ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר.

ב) וצריך להבינ² איך אפשר שיהי' בעולם הגילוי דשם הוי', למעלה מזמן ומקום, שזהו גילוי אור הבלי גבול, שהרי התהוות המציאות היא ע"י הצמצום שענינו הוא העלם האור, והיינו, שמצד הגילוי לא הי' אפשר להיות התהוות המציאות, כי אם ע"י הצמצום דוקא שהוא העלם האור, וא"כ איך אפשר שיהי' בעולם גילוי אור הבלי גבול.

(4) ישעי' יא, ט.

(5) ירמי' לא, לג.

(6) משפטים כג, כה.

(7) תו"א משפטים עט, רע"א.

(8) בהבא לקמן — ראה ד"ה מצה זו העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכו ואילך).

(1) ישעי' מ, ה.

(2) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער

א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא

שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

(3) ראה ד"ה מצה זו העת"ר (המשך

תער"ב ח"ב ע' תתקל).

ולכאורה הי' אפשר לתרץ שזהו ע"ד המבואר בעץ חיים⁹ בענין המשכת הקו לאחר הצמצום, דבתחילה הי' אוא"ס ממלא את החלל ולא הי' מקום לעמידת העולמות, ואח"כ סילק אורו הגדול על הצד והמשיך קו אחד קצר כו', והקשה בע"ח, למה הוצרך בתחילה לסלק את כל האור ואח"כ יומשך הקו, דלכאורה, מאחר שאח"כ נמשך הקו בעולמות, הרי מוכח שבאפשרות העולמות שיהי' בהם גילוי אור הקו, וא"כ למה הוצרך בתחילה לסלק גם את אור הקו, הרי הי' יכול לסלק רק את שאר האור ושישאר אור הקו. ומתרץ בע"ח, דאם הי' נשאר הקו, הנה להיותו גילוי אור (מאור הקודם) לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות, ורק כאשר נסתלק האור לגמרי ונתהוו העולמות, הנה לאחר התהוותם אפשר שיומשך בהם גם אור הקו ולא יתבטלו ממציאיותם. ולכאורה אפ"ל כן גם בענין המשכת אור הבל"ג לעתיד לבוא, שלאחרי שנתהוו העולמות אפשר שיומשך בהם גם אור הבל"ג. אך באמת אין זה דמיון כלל, שהרי בע"ח מדובר בענין אור הקו, קו קצר, שהוא אוא"ס הגבול, ולכן אפשר שיומשך בעולמות, אמנם כאן מדובר אודות אוא"ס שהי' ממלא את החלל שהוא אוא"ס הבל"ג, הנה בבחי' זו אינו מובן איך אפשר שאור זה יומשך במציאות העולמות, שכל התהוותם הוא ע"י הצמצום דוקא. וביותר אינו מובן, שהרי גילוי אוא"ס הבל"ג הו"ע הפכי מענין הצמצום. דהנה ידוע שגילוי האור למעלה אינו דומה לגילוי האור מהשמש, שהרי השמש הוא מוכרח בגילוי האור ממנו, משא"כ למעלה שגילוי האור הוא ברצון דוקא, והיינו שקודם הצמצום הי' הרצון בבחי' גילוי אור דוקא, שיהי' התגברות כח הגילוי על כח ההעלם, כח הבל"ג על כח הגבול, שהרי גם קודם הצמצום הנה כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול¹⁰, ומה שהי' גילוי האוא"ס ממלא את החלל, הוא מצד הרצון שיהי' כח הגילוי בהתגברות. ואח"כ הי' הצמצום, לפי שהי' הרצון שיהי' התגברות כח הגבול על כח הבל"ג. וגם לאחר הצמצום שחזר והאיר כו', אין זה באופן שהרצון הוא שיהי' כח הגילוי בהתגברות, שהרי לבד זאת שהמשכת הקו הוא קו קצר, אור הגבול, הרי גם זה נמשך ע"י הצמצום דוקא, ובהמשכת הקו נרגש ג"כ פעולת הצמצום. וכיון שענין הצמצום וענין גילוי אוא"ס הבל"ג הם ב' תנועות הפכיים, איך אפשר

10) עבודת הקדש ח"א רפ"ח. וראה גם ספר דרך אמונה (לבעמ"ס עבוה"ק) פ"ב (קרוב לתחילתו).

9) שער א (דרוש עיגולים ויושר) סוף ענף ג. וראה גם המשך תרס"ו ע' ד. המשך תער"ב ח"א ע' כח. סה"מ תרע"ח ע' רפג. תרפ"ד ע' פד. ועוד.

שיהי' גילוי אוא"ס הבל"ג בהמציאות שנתהווה ע"י הצמצום, שזהו"ע חיבור ב' הפכים.

ג) **והנה** לכאורה אפשר לתרץ שהאפשרות לגילוי אור הבל"ג בעולם היא לפי שבאמת אין הצמצום ענין הפכי לגביו, שהרי הצמצום הי' רק באוא"ס הגבול, ולא באוא"ס הבל"ג, והיינו, דאור הבל"ג רק נתעלם במקורו אבל לא נתצמצם, והצמצום הי' רק באור הגבול שנשתנה ע"י הצמצום, וכנ"ל שנוסף לכך שהמשכת הקו אינה אלא קו קצר שהוא אור הגבול, הנה עוד זאת, שאור זה נתצמצם ונעשה בבחי' גבול ע"י הצמצום. וע"ד המשכת האצי' לבי"ע, כידוע שגם בבי"ע ישנו המשכת אור האצילות, שהרי ההתהוות דבי"ע הוא בכח האלקות שבאצילות דוקא, אלא שאור האצילות נתצמצם בבי"ע, והיינו, שהענין שבאצילות א"ס להתפשטותו הוא רק במדרגת האצילות דוקא, אבל לא בבי"ע. וכל זה הוא לפי שאור האצילות הוא האור המצומצם, ולכן נתצמצם (ביותר) בבי"ע, וכמו"כ הוא באור הקו שהוא אור הגבול, ולהיותו גבול נתצמצם (ביותר) ע"י הצמצום. אמנם באוא"ס הבל"ג לא שייך שיתצמצם ע"י הצמצום, כי אם שע"י הצמצום רק נתעלם במקורו. ולכן, גילוי אוא"ס הבל"ג בהמציאות שנתהווה ע"י הצמצום אינו ענין של חיבור הפכים, לפי שהצמצום אינו שייך אליו כלל. והענין בזה, שחיבור הפכים הוא כמו קריעת ים סוף, כמ"שי¹¹ ויבואו בני"י בתוך הים ביבשה, היינו שגם ביבשה היו כמו בתוך הים, הרי זה חיבור ב' הפכים דים ויבשה, דים הוא עלמא דאתכסיא, ויבשה הוא עלמא דאתגליא, והחיבור דעלמא דאתכסיא עם עלמא דאתגליא הוא חיבור הפכים, ולכן הוצרך להיות הענין דקי"ס מבחי' שלמעלה משניהם (מעלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא) דוקא. ומשום זה בקי"ס הלשון קשה¹², לפי שהוא חיבור הפכים. וכמו"כ הוא בנשמות דאצילות כמו שהם למטה בגוף גשמי, ובעיקר אלו מהם שעסקו בענינים גשמיים, כמו יוסף שהי' נשמה דאצילות, ומ"מ ויבוא הביתה לעשות מלאכתו, למבדק בכתבי חושבני¹³, שלהיותו חיבור של הפכים הרי זה דבר פלא, והיינו, שהפלא הוא ביוסף דוקא ולא בהשבטים, וביוסף גופא עיקר הפלא הוא שעסק בכתבי חושבני, ואילו הי' רועה צאן, לא הי' פלא כ"כ. אמנם גילוי אור הבל"ג שאין הצמצום שייך אליו כלל, אינו ענין של חיבור הפכים, ולכן יכול

13) וישב לט, יא ובתרגום אונקלוס.

11) בשלח יד, טז. כב.

12) סוטה ב, א.

אור הבל"ג להאיר גם בעולם, כמ"ש¹⁴ את השמים ואת הארץ אני מלא, דלהיות שאין הצמצום שליט על אור הבל"ג, לכן הוא נמצא גם בהשתלשלות. וכמו שאנו רואים בהעבודה דתורה ובפרט בהעבודה דתשובה שעי"ז הוא המשכת וגילוי אור הסובב בעוה"ז, דאף שבעוה"ז הצמצום הוא ביותר, מ"מ ישנו כאן גילוי אור הסובב, להיות שאין הצמצום שליט על אור הסובב.

אמנם באמת אי אפשר לומר כן, שהרי הרצון בענין הצמצום פעל גם על אור הבל"ג שיתעלם, והיינו, דכשם שהצמצום פעל על אור הגבול, כמו"כ הרצון בהצמצום פעל גם על אור הבל"ג שיתעלם, ואילו הכוונה בהעבודה דועבדתם את הוי' אלקיכם היא שיהי' האור בגילוי, שהרי בהעלם ישנו האור גם מצד עצמו, שזהו"ע את השמים ואת הארץ אני מלא, והכוונה בהעבודה היא שיהי' האור בגילוי, וא"כ, כשיהי' גילוי האור אזי יבטל ענין הצמצום. והיינו, שאף שלגבי העצמות וגם לגבי אור הבל"ג אין הצמצום מונע ומעכב, ולכן ביכלתו להיות בהשתלשלות בגלוי, מ"מ, כשיתגלה האור אזי יתבטל הצמצום ולא יהי' מציאות, והרי הכוונה היא שתהי' המציאות, אלא שהמציאות גופא תהי' בתכלית הביטול במציאות, אבל לא שתתבטל המציאות. ועוד זאת, שכל הנ"ל הוא אפילו בבחי' כבוד הוי', שהוא אור מקיף, שגם בזה אינו מובן איך אפשר שיהי' בגילוי במציאות העולמות. וביותר אינו מובן בנוגע להגילוי דבחי' פי הוי', שהוא אור פנימי, והרי כל גילוי אור פנימי הוא עי"ז שהמציאות נעשית בבחי' כלי אליו. ובפרטיות יותר, הנה ידוע¹⁵ שהכלים הם בג' מדריגות בי"ע, והאור יש בו ד' מדריגות, שניתוסף בו גם בחי' אצילות, שזהו ג"כ אור פנימי, אלא שהוא למעלה מבחי' הכלים, ומ"מ יש לו ג"כ אחיזה בכלי. וכל אור פנימי, הן מה שבא בהתלבשות בכלים והן מה שיש לו רק אחיזה בכלים, בהכרח שהתגלותו היא עי"ז שהמציאות הוא כלי להאור. וא"כ יפלא יותר איך אפשר להיות גילוי האור פנימי במציאות העולם, מאחר שכל התהוות המציאות הוא עי"ז הצמצום, וא"כ הרי אין המציאות כלי להאור.

ד) אך הענין הוא, דע"י העבודה דועבדתם את הוי' אלקיכם מהפכים, חשוכא לנהורא, כמ"ש¹⁶ ויאר את הלילה, שהחושך בעצמו מאיר,

(16) בשלח יד, כ.

(14) ירמי' כג, כד.
(15) אוה"ת ענינים ע' צו ואילך.

והיינו שהצמצום גופא יהי' כלי לאור, שלא זו בלבד שאינו מעלים, אלא אדרבה שמגלה כו', ועי"ז יהי' גילוי אוא"ס הבל"ג גם בהמציאות שנתהווה ע"י הצמצום. וביאור הענין יובן ע"פ ההפרש בין הגילויים דמ"ת להגילויים דלעתיד, שבמ"ת הי' הגילוי מלמעלה למטה, כמ"ש¹⁷ וירד הוי' על הר סיני, ולעתיד לבוא יהי' מלמטה למעלה. ואף שלעתיד כתיב ונגלה כבוד הוי', בדרך מלמעלמ"ט, הנה האמת הוא שלעתיד יהי' לא רק מלמעלה למטה אלא גם מלמטה למעלה. והענין בזה, דהנה, במ"ת הי' הגילוי רק מלמעלמ"ט, שהרי בהיותם במצרים היו בני"י משוקעים כו', אלא שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם¹⁸, ולכן ניתנה להם העבודה דספה"ע בכדי לזכך את עצמם, וגם אז לא פסקה זוהמתן עד מ"ת¹⁹, וגם מה שבמ"ת פסקה זוהמתן הי' זה בדרך מלמעלמ"ט, והגילוי הי' רק בהנשמה ולא בהגוף, כמאמר רז"ל²⁰ על כל דבור ודבור פרוחה נשמתן, נשמתן דייקא, וגם בהנשמה לא הי' הגילוי בהתיישבות, דלכן פרוחה נשמתן. אמנם לעתיד יהי' גם בדרך מלמטלמ"ע, והיינו שיהיו ב' הענינים, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, כמאמר רז"ל²¹ ושמתי כדכד שמשותך²² חד אמר שהם וחד אמר ישפה ואמר קוב"ה להוי' כדין וכדין. דהנה, יש מעלה בכל אחד מב' האופנים דמלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע, דכאשר הגילוי הוא מלמעלה למטה, אזי הגילוי הוא המשכת העצמות או עכ"פ האור עצמי, אבל גילוי זה אינו בהתיישבות, כיון שהגילוי הוא מצד המעלה ואין המטה כלי לזה. וכאשר הגילוי הוא בדרך מלמטה למעלה, אזי האור הוא בהתיישבות, אבל הוא רק הארה בלבד. וזהו גם כללות ההפרש בין שילוב שם הוי' בשם אד' לשילוב שם אד' בשם הוי', שהשילוב הוא באופן שהאות הראשון גובר²³, ולכן, בשילוב הוי' באד' גובר אות הראשון דאד', והיינו שהעיקר הוא שם אד', אלא שיש בזה גם המשכת הוי', שגילוי זה הוא הארה בלבד משם הוי', ובא בדרך מלמטלמ"ע. ובשילוב אד' בהוי' הוא להיפך, שהעיקר הוא גילוי שם הוי', והמטה שמצד שם אד' הוא בהתכללות, וזהו בדרך מלמעלמ"ט. אמנם לעתיד יהיו ב' המעלות, כדין וכדין, שיהי' האור בהתיישבות, ומ"מ יהי' גילוי עצם האור. וענין זה נעשה ע"י כללות העבודה להפוך את הצמצום עצמו שיהי' כלי לאור, שע"ז יהי' גם אור הבל"ג בהתיישבות.

(17) יתרו יט, כ.
 (18) הגש"פ פיסקא "מצה זו".
 (19) ראה שבת קמה, סע"ב ואילך.
 (20) ראה כד, ד ואילך.
 (21) ישעי' נד, יב.
 (22) תניא שער היחוד והאמונה פי"ב.
 (23)

(17) יתרו יט, כ.
 (18) הגש"פ פיסקא "מצה זו".
 (19) ראה שבת קמה, סע"ב ואילך.
 (20) ראה כד, ד ואילך.
 (21) ישעי' נד, יב.
 (22) תניא שער היחוד והאמונה פי"ב.
 (23)

ה) **וביאור** הענין בעבודה, דהנה, ההפרש בין קודם הצמצום לאחרי הצמצום הוא²⁴, שקודם הצמצום אלקות הוא בפשיטות ומציאות בהתחדשות, ואחרי הצמצום נעשה מציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות. והענין בזה, שהעלם הצמצום פעל גם בהמדריגות היותר נעלות, שגילוי האור אינו כמו שהוא בעצם ממש, וכמו בבחי' ראשית הקו, שזהו בחי' עתיק דא"ק, כמ"ש בע"ח²⁵ שיש כדוגמת עתיק לעילא מגולגלתא דא"ק, הנה גם שם ישנו העלם הצמצום, שאינו כמו שהוא בעצם ממש. דכשם שבבריאה הפרטית הנה בחי' עתיק דבריאה שנעשה מבחי' מלכות דאצילות שמתלבש בכח"ב שבבריאה הרי אינו כמו אצילות ממש²⁶, כמו"כ הוא גם בבריאה הכללית, בבחי' עתיק שלעילא מא"ק, אינו כמו שהוא בעצם ממש, והיינו, שגם בבחי' זו ישנו העלם הצמצום מה שמציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות. וכמו"כ הוא ההפרש גם בנשמות, דהנה, קודם החטא וגם מיד לאחר החטא הי' אלקות בפשיטות, כמ"ש²⁷ וישמע את קול הוי' אלקים מתהלך בגן, שהי' קול ה' מדבר עם האדם בג"ע, אבל אח"כ נעשה ההעלם, שמציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות, והיינו, שגם נשמות היותר נעלות שהגיעו בעבודתם להבנה והשגה באלקות, וגם להכרה באלקות ועד לבחי' ראי' באלקות, הנה כל זה הוא בהתחדשות, שהרי הנחתם הקודמת הו"ע הישות והמציאות, אלא שע"י עבודתם הגיעו לבחי' האלקות, וכמו באברהם אבינו שהסדר שהכיר את בוראו הי' ממציאות העולם, כדאיתא במדרש²⁸ המשל לאדם שראה בירה כו' עד שהציץ עליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה, כך הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם, וכיון שההנחה הקודמת הו"ע המציאות, ומזה מגיעים לידיעת אלקות, הנה גם לאחרי שמגיעים לידיעת אלקות אינו מופרך הנחה הקודמת ח"ו, שכל זה הוא מצד העלם הצמצום. אמנם, בנשמות שנבקע עליהם הפרגוד וכמו שהן למעלה ירדו למטה שלא ע"י הצמצום, שהם נשמות דאצילות, כמו נשמת משה, וכמו"כ בנשיאי חב"ד, הנה אצלם הוא כמו קודם הצמצום שאלקות הוא בפשיטות, וצריך לייגע את עצמו ולהביא ראיות שישנו גם מציאות. ובאופן כזה יהי' גם הגילוי דלעתיד לבוא, שיהי' אלקות בפשיטות, והיינו,

26) ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ו. ועוד.

27) בראשית ג, ח.

28) ב"ר רפ"ט. וראה גם רמב"ם הל'

ע"ז פ"א ה"ג.

24) בהבא לקמן — ראה ד"ה ויהי הענין העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תקלד ואילך).

25) שער ט (שער שבה"כ) פ"ו.

שכיון שאז יתגלה האור שקודם הצמצום, לכן יהי' אלקות בפשיטות, שיהי' בהבנה והשגה, ובהכרה, ובראיית עין השכל ועד לראי' בעיני בשר, כמ"ש ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, שיהי' ענין הראי' בעיני בשר, הן בבחי' כבוד הוי' שהוא האור מקיף, והן בבחינת פי הוי' שהוא האור פנימי, וגילוי זה יהי' באופן דיחידיו, לכולם בשוה.

(ו) **ויש** לקשר זה עם מ"ש²⁹ כי מכל צרה הצילני ובאוּיבי ראתה עיני, דמכל צרה הצילני הו"ע החסדים, ובאוּיבי ראתה עיני הו"ע הגבורות, שהם ענינים הפכיים ומ"מ יהיו ב' הענינים ביחד, לפי שהוא גילוי שלמעלה מב' הקווים. וכמו"כ יהיו לעתיד לבוא ב' הענינים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה, כדין וכדין, גילוי אור הבלי גבול בהתיישבות בעולמות, שזהו מ"ש וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, שגילוי זה יהי' לעתיד לבוא, במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו.

(29) תהלים נד, ט. — הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן השתא (ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ)).